

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XXI. Potentiam com meatibus in vsum comportatis stabilem esse.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

CAPVT XXI.

Potentiam com meatibus in usum compor-
tatis stabilem esse.

§.1. **D**E viris, armis, alijsq; dicendum, sed hæc ad librum de bello melius conferam, nunc de reliquis agamus, inter quæ primarium est, ut horreis, & annonæ princeps prospiciat. Omnem potentiam domat fames, multas vrbes & regna hosti tradidit inopia. sed nec in pace vllum firmius præditiū principi, quam com meatus, nec quicq; periculolius fame, si eam sedare princeps nō potest. Sine ferro vincitur, qui frumenta, aliaque cibaria tempori non præparat. Imo in pace periclitatur, ieiunus miles nullivtilis est, ieiunus cuius nulla maiestatis reuerentia tenetur.

§.2. Horrea igitur publica frumenti, vini & olei apothecas Respublica instituet, quod facere poterit non magnis impendijs, si agros publicos habeat, si in vilitate annonæ triticū coemat, quod fecit Iosephus in Ægypto. Potēs est ad alliciendam plebem frumentaria largitio, Melius eo modo ad regnum tendebat, pane dato Romanum Imperium ad se tracturus, nisi optimates obstitissent. Parum sibi princeps consulit, qui eam occasionem negligit. Quantum Romæ frumenti conditum fuerit dictū incredibile est. Pulchre, & erudite hæc de re Lipsius in admirandis l. 2. c. 10. Frumentatio igitur vetus Roma, & ab ipso etiam Senatu. Ille in rebus & annonæ arcta, quasi benignus pater, miseratus plebs, frumentum aliquando diuisit, non tamen nullo sed modico ere. Accessere Tribuni statim, & hæc tam populare sibi vindicarunt, variis Frumentarijs legibus latis. Vltimus in hac re Clodius Annonariam legem tulit, ut frumentū, quod antea populo semisse æris ac trientibus in singulos modios dabatur, GRATIS daretur. Ita Asconius: atq; hæc origo deinde continuatio gratuiti frumenti fuit. Senatus quidem statim à coniuratione Catiline, largitione hæc tali vsus erat, auctore ipso Catone: sed nescio an sine vlllo pretio. In Plutarcho hoc sic narratum, sed verbis qua pensanda sunt. Ait, C. Casarem in Prætoris ares novas tentasse, populo suspecto & mobili, ob Catilinarias illas turbas. Cato igitur, ut præueniret, & πεισε τὴν βουλὴν ἀναλαβεῖν τὸν ἀπορον ἀνέμεινον ὅχλον ἐπὶ τῷ σιτηγασίῳ, ἀναλαμνῶντες μὲν ὄντες ἐν αὐτῷ χιλιῶν καὶ διακοσίων καὶ πενήκοντα ταλάντων. Suasit Senatui assumere egenum & in diuisum populum ad frumentationem, & si sumptus esset mille ducentorum quinquaginta talentorum. Id sit trecenties H. S. more Romano; nostro, septingenta quinquaginta millia Philippicorum. Vides igitur impendium in hanc rem, quod illo auro fuit.

Et deinceps mansit sub Imperatoribus nisi quod per ciuilia bella numerus accipientium cum immensum creuisset, Lulius Cæsar recidit. de quo Suetonius: Ex viginti trecentisq; millibus accipientium frumentum e publico, ad centum quinquaginta retraxit: aut si Dionem audis, ad centum sexaginta: quia dicit ad mediam partem redactos. Paruum discrimen: sed Augustus deinde auxit, & ducenta millia fecit. an & Tiberius: etsi ille minime popularis: tamen recenser in Senatu (apud Tacitum) quibus e prouincijs, & quanto maiorem quam Augustus rei frumentaria copiam aduectaret. Ergo & in plures, nisi fallor distribuendam.

Sed hoc genus iam supra improbaui, hiantantum ostendere volui ad populi colligendam gratiam, hoc fuisse semper vsurpatum. Nec potest quisquam, nisi de annonæ prospectum sit, tuto bellum gerere. Cæsar Augustus, & Antonius tanto Potentiores Pompeio ob famem populi periclitati sunt. Rem narrat Dio. Tum Romanos, (quia Sardinia occupabatur, vexabaturque maritima regio) res frumentaria defecit. Quamobrem quum ingens fames esset, eaquæ

nobilitate superari. Omnibus nobis eorundem arte nos sunt. nullius nō origo vltra memoriā iacet. Plato ait: Neminem regem non ex seruis esse oriundum, neminem non seruū ex regibus. Omnia ista longa varietas miscuit, & sursum deorsum fortuna versauit. Quis ergo generosus? ad virtutem bene à natura compositus. Hoc vnum est inueniendum, alioqui si ad vetera reuocas, nemo non inde est, ante quod nihil est. A primo mundi ortu vsq; in hoc tempus, perduxit nos ex splendidis, sordidisque alternata series. Non facit nobilem atrium plenum fumosis imaginibus, nemo in nostram gloriam vixit: nec quod ante nos fuit nostrum est. Animus facit nobilem: cui ex quacunque conditione supra fortunam licet surgere. Puta itaque te non esse equitem Romanum, sed Libertinum: potes hoc consequi, ut solus sis liber inter ingenuos. Quomodo? inquit, si mala bonaque non populo auctore distinxeris.

Omni nobilitas ali-quando no-ua.

Totam nobilitatem si spectemus pauci vltra du-centos, pauciores vltra trecentos, paucissimi qua-dingentos extendunt insignia. Quotus enim quisq; nobilium in actis & historiis ante eos annos celebr inuenitur? Ridendæ igitur Arcadem Lunulæ, si eas ad antiquitatis iactationem in calceamentis ferebāt, tanquam essent luna vetustiores, laudandæ, si pro symbolo mutationum.

Insignem vilitatem nouorum promotio Reipub-licæ adducit: cum enim vetus nobilitas illos partim contemnat, partim eorum incrementis inuideat, duo necessario noui spectare debet, ut sint extra contem-prium, dein extra inuidiam. Extra contemptum erūt, si rebus magnis, honestis, laboriosis, sumptuosis fidelem, gnauamq; operam principi exhibeant, illiq; accepti sint; quemadmodum Daniel & socij eius in regia Chaldeorum. Hæc tamē faces inuidiæ inflam-mant. Ita in aura Darij factum, Dan. 6. 1. iacuit Dario, & constituit super regnum Satrapæ centum & viginti, ut es-sent in toto regno suo; Et super eos principes tres, ex quibus Da-niel vnus erat: ut Satrapæ illis redderent rationem & rex non sustineret molestiam. Igitur Daniel superabat omnes principes & Satrapas, quia spiritus amplior erat in illo. Porro Rex cogi-tabat constituere eum super omne regnū: vnde principes & Sa-trapæ querebant occasione ut inuenirent Danielē ex latere re-gis: nullamq; causam & suspitionē reperire potuerunt, eo quod fidelis esset, & omnis culpa & suspicio non inueniretur in eo.

Hæret rectis successibus inuidia, magis vero cum obstrui suis luminibus alij animaduertunt. Inuidiam vero effugient, aut minuent, modeste, ciuilitateq; vi-uendo: itaq; nec fastu, nec sumptu prohibebūt. Veteres nobiles horū virtus exstimulabit, ut Themistoclem Miltiadae trophæum, & eadem via ad fauorē princi-pi, per benefacta tendant. Deinde alios eadem fa-milia alijq; excitabit, ut se quoq; audeant tollere hu-mo. Nec vilior nobilitatis erit æstimatio, deligetur n. tales, qui ornamento sint Reipublicæ, non quorum nobilitas Cicadæ sint, aut prætextæ, sed qui eruditio-nem, prudētiam, agendi dexteritatem, magnanimitatem ad gubernationem adferant, quibus non no-bilitas velamen vitiorum, & ignauitæ, sed eos, & cal-ceat indutiæ est. Succrescet itaq; noua nobilitas ve-teris amula ipsa mox futura vetus, decrescet & ut re-mediorū præstantissima cū putauerunt nocentissima venena fiunt, sic generositas stirpis cum in degeneres mores est corrupta, Respublicam grauius inficit.

Nobilitas seu exilis causa.

Vitia illa serio corriget princeps, præsertim si iniurias inferant, nam ferendo augescunt, quo facto vel nobilitas Respublicam turbabit metu iudiciorum, ut Rhoti factum est, vel populus insurget, ut factum in Heluetia, ut ante annos centum in multis Ger-maniæ locis factum est. Idem factum anno 1514. in Vngaria; Genienses anno 1505. nobilitatem eiecerunt. Nobilium Polonicorum tyrannidem Casimi-rus Rex opportune corripuit, populo iam in conspirationem propenso. Cromer. l. 6. de gestis Polonorum.

Fames om-nia infirma facit.

In fame si liber alius sit princeps potēs efficitur.

eaque grauiter affligeretur, hortabantur Caesarem & Antonium ad pacem cum Sexto faciendam, ob eamque rem multum clamorem profundeabant. Sed ut nihil proficere se intelligunt, celeriter ad eos interficiendos contendunt. Quare animaduersa Caesar, etsi iam suos vulneratos habebat, tamen vestem discidit, supplexque eorum fidem obtestari & misericordiam implorare cepit: Antonius maiore vi adhibita resistit. Tandem vero legatos de pace ad Sextum mittere coacti sunt.

Nectamē in posterum prospectum fuit urbi, nam & postea sub finem vitæ Augusti tanta fames fuit, ut Caesar ipse famulorum turbam dimittere cogeretur, & maior sub Claudio, quamuis illa Claudiana fuit vniuersalis.

Itaque omnibus in locis opportunis instituenda sunt arma contra famem, ut vastatis agris, aut impedito cultu, ex recondita annona subditi viuant. Si enim fame laborat regnum facile captu fuerit. Ideoque omnia fortia, caduca sunt. Quocirca si boreale frumentum ab Batania auertere Hispanus posset, facile ditiones illas subigeret, & si non omne, saltem difficile illis comitatum redderet. Nullum enim regnū firmū est, in quo non nascitur ea frugū copia, quæ sufficiat incolis alendis. Hanc ob causā Romæ vires domi semper imbecillæ fuerunt, si quis enim mare infestum haberet, si Africam, aut Egyptum in ditionem potestatemque redeisset, fame pereundum erat urbi æternæ, norant internum illud malum Romani principes, & ipsa fatetur apud Claudianum.

Exitum iam Roma timens & sessa negatis
Frugibus, ad rapidi limen tendebat olympi,
Non solito vultu, nec qualis iura Britannis
Diuidit, aut trepidos submittit fascibus Indos.
Vox tenuis, tardique gradus oculique iacentes,
Interius fugere genæ, reuina lacertos
Exedit macies humeris vix sustinet agris
Squalentem clypeum, laxata casside prodit
Canitiem, plenamque trahit rubiginis hastam
Attingit ut tandem cælum, genibusque tonantis
Procubuit, tales orditur moesta querelas:
Si mea mansuris meruerunt mœnia nasci
Iupiter, Auguriis, sistant immota Sibyllæ
Carmina, Tarpēas sine cedum despicias arces
Aduenio supplex, non ut proculcer Araxem
Consul ouans, nostræque premant Pharetræ a securis
Susa, nec ut rubris aquilas figamus arenis.
Hæc nobis, hæc ante dabas, nunc pabula tantum.
Roma precor, miserere tua, pater optime, gentis.
Extremam defende famem, satiauius iram,
Si qua fuit lugenda Getis, & flenda Suenis
Hæuissimus, ipsa vicos horrebat Parthia casus,
Quid referam morbide lucem, tumultusque repletos
Stragibus, & crebras corrupto fidere mortes?
An fluium, per recta vagum, summissæ mirantem
Collibus: ingentes vixi submersa carinas.
Remorumque sonos, & Pyrrhæ secula sensi.
Heu mihi quo latæ vires, urbisque potestas
Decidit: in qualem paulatim fluximus umbram?
Armatis quondam populi, patrumque, vigebam
Constitui, domui terræ, hominesque, reuinci
Legibus, ad solem victrix virumque cucurri.
Postquam iura ferox in se communia Caesar
Transiit, elapsi mores, desuetæque, prius
Artibus in gremium pacis seruire recessi.
Tot mihi pro meritis Libyam, Nilumque, dedere
Ut Dominam plebem, Bellatoremque, senatum
Clasibus æstus alerent, geminoque vicissim
Eitore diuersi complerent horrea venti.
Stabat certa salus Memphis si forte negasset,
Pensabam Pharium Getulis Messibus annum,
Fragiferas certare rates, lateque, videbam
Ænica Niliacis concurrere Carbasa velis.

Cum subiit, par Roma mihi, diuisaque sumpsit
Aequales aurora togas, Aegyptia rura
In partem cedere nouam, spes vnica nobis
Reslabat Lybia, qua vix egreque fouebant
Solo ducta Dorho nunquam secuta futuri.
Semper inops ventique fidem poscebat, & anni.
Hanc quoque nunc Gildo rapuit sub sine cadentis
Autumni, pauido metimur cæcula voto,
Puppis si qua venit, si quid fortasse potenti
Vel pudor extorsit Domino vel prada reliquit.
Pascimur arbitrio Mauri, nec debita reddi,
Sed sua concedi iactat, gaudetque diurnos,
Ut famule præbere cibos, vitæque, famemque
Librat Barbarico fastu, vulgique superbie
Fletibus & tanta suspendit fata ruina.
Romulus vendit segetes & possidet arua
Vulneribus quæ citra meos,

Vnaquæque igitur Respub. vires suas ex comitatu & annona æstimabit, quem domi habet, qui nascitur, quique foris aduehitur, an si impediri possit? Hinc Venetæ Reipublicæ id maxime necessarium est, ut in multos annos annonam reconditam habeant; Nam omnis ora maritima, insulæque ita expolitæ sunt armis Turcicis, ut facile si non occupari, & sub ditionem redigi, saltem vastari, vii, spoliari possint, ideoque ex illis belli tempore non possit haberi annona, & si vel maxime abundarent, navigatio tamen facile intercludi potest, aut, quod satis est ad famem, periculosa reddi, nam ad timorē periculi negotiatores se continēt, & mercium præcia crescunt periculis. Vrbs ipsorum populosissima ex subiectis sibi regionibus ali non potest, sed cibum ex finitimorum agro aduectum absument; negotiatione autem opes Reipublicæ, & singulorum ciuium constat, quæ sublata vel imminuta, necesse est multitudinem minui, urbem deseri, opificum enim collegia à mercatoribus aluntur, quorum si lucra cessent, operum Mechanicorum industria nullo emptore, concideret. Hinc est, quod nisi & publice, & priuatim in aliquot annos de annona urbi prouisum sit, quantacunque pecunia, militeque, aut classe polleat, non possit esse potens. Parare tamen potentiam valet, si, cum opibus valeat, publicis granariis in biennium frumenta recondita, habeat, Senatotes iubeat singulos habere pro familia in triennium, eodemque modo ditiores ciuium, opifices in biennium, vel annum.

Eadem difficultate Belgicæ ditiones premuntur, si in vnum fœdus coeant Danus, & Iber, si Polonus offendatur, si Suecus Hispana cum gente connubia societ, tantam populorum urbium multitudinem unde alent? Rhenum hostis obsidet, trans Mosam aduersa sunt, ab arcto panis aduenit; nonne multæ rationes sunt, quibus illa, quæ videtur potentia, nisi multo ante prouiderint, conteri possit? Et populus ille nauticus par esset Romano, qui dixit

Nunc in honoris, egens, perfert miserabile pacis
Supplicium, nulloque palam circumdatus hoste,
Obsessi discrimen habet, per singula lethum
Impendet momenta mihi, dubitandaque pauci
Prescribunt alimenta dies, heu prospera fata,
Quid mihi septenos montes, turbamque dedistis,
Quæ paruo non posset ali? felicius esset
Angustis opibus mallet tolerare Sabinos,
Et Vicos breuior duxi securus auum.
Ipsa nocet moles Vtinam remeare liceret
Ad veteres fines, & mœnia pauperis Anci.
Sufficerent Etrusca mihi campanaque culta
Et Quinti, Curique seges, patriæque petenti.
Rusticus inferret proprias dictator aristas.

CAPVT